

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7

Fylke: Troms

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Storfjord

Emne: Skav

Bygdelag: Signaldalen

Oppskr. av: Fridtjof Olsborg.

Gard: Fredheim

(adresse): Kvesmenes.

G.nr. 54 Br.nr. 39

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Etter fortellinger og egne erfaringer.

SVAR

Skav har vert brukt som hjelpefor her i bygda fra de eldste tider, og det hender ennå at folk må til skavskogs om våren når denne blir sen og det blir litet av høyet og de vanlige forsorter.

I min bestefars tid, omkring 1860 åran, var det vanlig at man allerede fra høsten av sikret seg et passende antall lass rogn som ble brukt til skav som hjelpefor helt fra at dyran ble innsatt om hausten. Men etter hvert som gammelkaran slutta med skogbruket som hovedarbeid og la seg mer etter å dyrke jorda, ble skavkjøringa innordna ettersom foråret var, og da resulterte det mange gang i at hele huslyden måtte til skavskogs hvis våren lot vente alt for lenge på seg. Dem hadde da stolt forlenge på at høyskulle rekke til.

Ved slik uttrykking av dem som kunne slippe fra gården etter dette hjelpeforet, ble det som oftest gjort på den måten at rognetrærne ble hugget og dratt sammen på en plass i skogen og der ble det da skavet så meget som de nådde på den dagen. Skavet ble så stappet i sekker og kjørt hjem. Kom så ikke våren til dette kvantumet var oppbrukt, måtte en ny uttrykking til, naturligvis.

Den vanligste tida for henting av skav var om våren når skaren ble så sterk om natten at den bar en mann oppe. Da ble natta brukt til å drage skavet (rognen) sammen til de nådde den med hest. Det hente også at skaren ble så sterk at den bar hesten når denne hadde truger på.

Her har ikke vert brukt andre vedslag enn rogn til skav. De tjukkeste stammene av rogn ble skavet til kua, det kaltes storskav. Småskavet av greinene som ble meget fånere, ble brukt til sau, geit og delvis til hest med noe mel på. Noe mer melk ble det ikke av skavet, men at melken ble fetere, det er sikkert. Smørret ble gult og pent, men ble det brukt formeget skav i forhold til høy, ble det gjerne en streng smak av mjølka, men ingen stygg smak.

Til hesjeved er det mest brukt björk, og den barken er ikke benyttet til hjelpefor.

Framgangsmåten med skavet her har vert omtrent slik:

Etterat skavveden(rogn) er kjørt hjem, kvistes den og stammen sages så i passende lengder, ca. 75 cm. lang og stables opp for seg selv (storskav). Grenene og toppen hugges av med öks i passende langden som storskavet. Det er vanlig at skavveden da beres inn i varmt hus så den tiner opp för skavingen tar til, da veden som regel om vinteren er helt gjennomfrosset og lar seg ikke skave uten at den er opptint.

Å skave er ikke så liten kunst. Det er ikke nokk med at en får all barken skavet av veden, men hovedsaken er å få fint skav samtidig. Dette får en ved å skave "dobbelt" som gammelguttan kalte det. Det foregår på den måten at skavvelen først tar med seg halvparten av barklaget og så siden den andre halvpart. Samtidig må passes at ikke skavvelen blir satt for hårt mot barken da dette vil medføre at skavet blir tjukt selvom en skaver "dobbelt".

Skavvelen var forarbeidet av en utslitt lja. Den var ikke ulik en liten hesteko. Selve eggen var ca.6 cm.lang og fra eggen ble det utsmidd to tanger, en til hver side, som ble bøyet bakover og påsatt et skaft av tre. Den bruktes bare med en hand. Skavveden ble satt mot venstre kneet som det var surret et stykke skind rundt så en undgikk unødige slitasje av buksekneet. Med venstre hand ble det så tatt om øvre enden av skavveden slik at denne fikk en helning ut med toppen, passende etter som skavvelen var bøyd. Det var jo ikke alltid at en slik skavvel var samme vinkel som en annen

Det var forbausen å se hvor flinke gammelkaran var til å bruke denne skavvelen. Selvom rognen var ardri så tjukk, så ble skavet fint og mjukt. Når vi yngre skulle begynne å skave, ble det ofte skjønning å få i første omgang fordi vi fikk så grovt skav, og da ble det undervist både i teori og praksis hvordan arbeidet skulle gjøres. Og ble det så ikke bedre neste gang, så slapp en nokk ikke bare med skjønning.

Den veden som bel av skavet kaltes skjevvel. Den ble som regel stablet opp inne i vedhuset til den ble helt tørr og den skulle bare benyttes når kvinnfolkene skulle bake flatbröd og steke dette på brödtakka ute i kokesjåen eller om sommeren i vinterfjösset, som da var renvasket etterat dyran var flyttet til sommerfjösset, eller på setra.

Hvis en forgrep seg på denne veden i utrengsmål, ble nokk "gamlå" temmelig sinna.

Slik ved (skjevvel) gav en svar varme fra seg samtidig som den var dröy, og passet utmerket til flatbrödsteking, derfor hadde også spinnesiden monopol på all denne ved.

I min oppvekst omkring 1900 årnn, var rognen så utryddet her i bygda at det knapt nokk var en rogn så stor som 12 cm.i diameter på det tjukkeste, og det kom av at det var brukt så meget skav på gårdene. Nå er skavingen en stor sjeldenhet og rogneskogen står tett i ller og elveness

Eg glemte å nevne at storskavet(det tjukkaste av stammen) som regel ble klövd i to eller fire deler slik at det ble lettere å handsame.

Böyninga blir slik:

I går skov eg. Idag skjev eg. I morra skal eg skave.

Dette hjelpeforet er det nå omtrent slutt med å bruke her i bygda. Det er i allfall mange år siden her har vert brukt skav. Likeså er det mindre av de andre hjelpeforsorter som det ble brukt så meget av för, for eks. beit og brom, som eg kommer til i neste emne.

Godt Nytt år.

Hilsen

